

Türkiye'deki Öğrencilerin Siber Zorbalık Türlerinin ve Baş Etme Yöntemlerinin İncelenmesi: Bir Meta-sentez Çalışması

Investigation of Cyberbullying Types and Coping Methods of Students in Turkey: A Meta-synthesis

Bilal KAYA^[1] Fulya CENKSEVEN ÖNDER^[2]

Başvuru Tarihi: 13 Temmuz 2021

ÖZ

Kabul Tarihi: 13 Ekim 2022

Bu araştırma ile siber zorbalığın türlerinin ve siber zorbalıkla baş etme yollarının meta-sentez yöntemiyle incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde incelenecek çalışmalara ulaşmak için "siber zorbalık", "sanal zorbalık", "teknoloji zorbalığı" "internet zorbalığı" anahtar kelimeleri kullanılarak TÜBİTAK, ULAKBİM, Ulusal Tez Merkezi ve Google Akademi veri tabanlarından aranmıştır. Dahil edilme ve hariç tutulma kriterinden sonra araştırma sorularına uygun 10 araştırma bu çalışmaya dahil edilmiştir. Bu çalışmada Meta-sentez aşamaları uygulanmıştır. Bu araştırma kapsamında toplanan veriler içerik analizi kullanılarak kodlanmış, tema ve alt temalara ayrılmıştır. Yapılan analiz sonucunda siber zorbalık türleri ve siber zorbalıkla baş etme yöntemlerine ilişkin temalara ve alt temalara elde edilmiştir. Siber zorbalık türlerine ilişkin temaları siber taciz, yayma, sanal takip, dışlama, hile, sahte kimlik, sanal linç, karalama ve trolleme olarak belirlenmiştir. Siber zorbalıkla baş etme yöntemleri ilişkin temalar güvenli internet, hukuki yollar, destek kaynakları, eğitim, bireysel kaynaklar ve yapıcı olmayan yollar yer almaktadır. Elde edilen veriler alanyazın çerçevesinde tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: siber zorbalık, siber zorbalık türleri, siber zorbalıkla baş etme yöntemleri, meta-sentez

Received Date: 13 July 2021

ABSTRACT

Accepted Date: 13 October 2022

This research, it is aimed to examine the types of cyberbullying and the ways to cope with cyberbullying by meta-synthesis method. In order to reach the studies to be examined within the framework of this purpose, the keywords "cyber bullying", "virtual bullying", "technology bullying", "internet bullying" were searched from TUBITAK, ULAKBIM, National Thesis Center and Google Scholar databases. After the inclusion and exclusion criteria, 10 researches suitable for the research questions were included in this study. Stages of meta-synthesis are implemented. As a result of the analysis, themes and sub-themes related to cyberbullying types and ways of coping with cyberbullying were reached. Their themes related to the types of cyberbullying are cyber harassment, dissemination, cyberstalking, exclusion, cheating, false identity, cyberlynching, defamation and trolling. Themes for coping with cyberbullying include safe internet, legal ways, support resources, education, individual resources, and unhealthy strategies. The obtained results were discussed within the framework of the literature and suggestions were made.

Keywords: cyberbullying, types of cyberbullying, methods of coping with cyberbullying, meta-synthesis

Atıf Cite Kaya, B., & Cenkseven Önder, F. (2022). Türkiye'deki öğrencilerin siber zorbalık türlerinin ve baş etme yöntemlerinin incelenmesi: Bir meta-sentez çalışması. *Humanistic Perspective*, 4 (3), 512-528. <https://doi.org/10.47793/hp.1143663>

^[1] Doktora | Çukurova Üniversitesi | Eğitim Fakültesi | Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık | Adana | Türkiye | ORCID: 0000-0002-6246-3540 | bilal00790@gmail.com

^[2] Prof. Dr. | Çukurova Üniversitesi | Eğitim Fakültesi | Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık | Adana | Türkiye | ORCID: 0000-0001-9748-626X

GİRİŞ

Modern zamanda teknolojinin gelişmesiyle birlikte birçok alanda yeni olanaklar ortaya çıkmıştır. Bu olanaklardan biri de iletişim ağlarının genişlemesidir. Artık bireyler iletişimlerini modern teknolojik aletlerle internet ağları aracılığıyla devam ettirme imkânı bulmuşlardır (Aydın ve Seferoğlu, 2020). Bireyler, internetin sunduğu bu imkânlar sayesinde sanal yolla başka kişilerle oyunlar oynayabilmekte, sohbet edebilmekte ve başkalarına ilişkin gelişmeleri takip edebilmektedir. Ancak teknolojinin ve internetin sunduğu birçok imkân kendisiyle birlikte birtakım yeni problemler de getirmiştir. Bu problemlerden biri de siber zorbalıktır (Seto, 2002).

Siber zorbalıkla ilgili alanyazına bakıldığında birçok farklı tanım olduğu görülmektedir. Ybarra ve Mitchell (2004) siber zorbalığı, bireylere sanal alemde kasıtlı olarak gerçekleştirilen saldırganca davranışlar olarak tanımlamışlardır. Li (2008) ise, siber zorbalığı, bireylerin akıllı telefon, internet ağları ve diğer iletişim ağlarını kullanarak gerçekleştirdiği saldırganlık olarak tanımlamıştır. Bunun yanında Smith vd. (2008) siber zorbalığı, bireylerin veya grupların teknolojik aletler aracılığıyla başka kişilere veya gruplara yönelik kasıtlı, tekrarlayıcı ve düşmanca davranışlar göstermesi olarak tanımlamışlardır. Yapılan tanımlamalara bakıldığında sanal iletişim yollarının kullanılmasının ortak kategori olduğu görülmektedir. Nitekim siber zorbalığı diğer zorbalıklardan ayıran bu durum siber zorbalığın farklı olarak sınıflaması ihtiyacını da doğurmuştur (Slonje vd., 2013). Yapılan bu sınıflamalar arasında en çok bilineni ise Willard'ın (2006) yaptığı sınıflamadır. Bu sınıflamada araştırmacı siber zorbalık türlerini yedi kategori olarak belirlemiştir. Bunlar; kızdırma (flaming), sanal takip (cyberstalking), siber taciz (harassment), karalama (denigration), dışlama (exclusion), yayma (outing) ve gerçeği gizlemedir (masquerade). Kızdırma (flaming), bireyin sanal ortamda başkasını tehdit ederek kavga çıkarmaya çalışmasıdır. Sanal takip (cyberstalking) ise, bireyin sanal ortamda başkasını rahatsız edecek düzeyde takip etmesidir. Sanal taciz (online harassment) ise, bireyin başkasına sanal alemde taciz içerici eylemlerde bulunmasıdır. Gerçeği gizleme (masquerade) bireyin sanal ortamda kendi kimliğini gizleyerek veya başkasının kimliğine bürünerek zorbaca davranışlarda bulunmasıdır. Karalama (denigration) başkasını iftira, dedikodu ve benzer yollarla kötülemektir. Dışlama (exclusion), bireyin başkasını sanal ortamlardan izole etmesi ve yalnız bırakmasıdır. Yayma (outing) ise, bireylere ait olan bilgileri sanal ortamda izinsiz yaymaktır.

Yukarıda yapılan tüm bu sınıflamalara bakıldığında bireylerin siber zorbalık türlerinden birine veya birkaçına maruz kaldıklarında birçok duygu yaşayacağı düşünülmektedir. Yapılan çalışmalara bakıldığında da siber zorbalık türlerine maruz kalan bireylerin öfke (İşçitürk ve Turan, 2015), korku (Yıldızacı ve Demir, 2021), üzüntü (Türkileri-İnselöz, 2012), nefret (Yaman ve Peker, 2012) gibi birçok duyguyu hissettikleri belirlenmiştir. Siber zorbalığa maruz kalan

bireylerin yaşadıkları duyguların niteliği dikkate alındığında siber zorbalıkla baş etme yollarını belirlemek araştırmacılar için önem arz etmeye başlamıştır.

Nitekim alanyazına bakıldığında siber zorbalıkla baş etme yöntemlerinin birçok alanı kapsadığı görülmektedir. Bu alanlardan biri güvenli internettir. Güvenli internet kapsamı içinde e-mail ve kullanıcı adını değiştirmek sayılabilir (Juvoven ve Gross, 2008). Bunun yanında şifreleri diğer kişilerle paylaşmamak ve güvenli olmayan internet sitelerine girmemek bu tarz önlemler arasında yer almaktadır (Kozan ve Bulut- Özek, 2019). Zorbalıkla baş etme yollarından biri de eğitim temelli baş etmedir. Bunlar arasında okul temelli programlar oluşturmak (Ttofi ve Farrington, 2011), öğrencilere ve ailelere dönük bilgilendirici eğitimler vermek (İşçitürk & Turan, 2015) yer alabilir. Bir diğer baş etme yöntemi ise, sosyal destek almaktır. Bu destekler arasında aile (Takunaga, 2010), arkadaş ve öğretmen desteğinin (Aydın, 2020) bulunduğu söylenebilir. Başka bir baş etme yöntemi ise bireysel kaynakları kullanmaktır. Bunlar arasında rahatsız olduğunu belirtmek (Slonje vd., 2013), iletişimi sonlandırmak (Alyakut, 2017) ifade edilebilir. Bu yapıcı yöntemlerin yanı sıra siber zorbalıkla baş etmek için karşı saldırıya geçmek (Aydın, 2020) ve yaşam alanını daraltmak (Türkileri-İnselöz, 2012) gibi yapıcı olmayan yollarda yer almaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma ile siber zorbalık türlerini ve baş etme yollarını bütünleştirip sentezleyerek konuyla ilgili teorik çerçeveye katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda bu meta-sentez çalışması ile siber zorbalığı azaltmaya yönelik baş etme programları oluşturulmasına katkı sunacağı söylenebilir. Bunun yanında bu çalışma hem siber zorbalık türlerini sınıflama açısından hem de siber zorbalıkla ilgili birçok baş etme yöntemini kapsadığından dolayı sahada çalışan uzmanlara faydalı olacağı söylenebilir. **Son olarak** araştırmacılara siber zorbalığa ilişkin yeni çalışmalar oluşturmasına destek sunacağı ifade edilebilir. Bu araştırma önemleri bağlamında bu çalışma ile siber zorbalığın türlerinin ve siber zorbalıkla baş etme yollarının incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Türkiye’de siber zorbalık türleri nelerdir?
2. Türkiye’de siber zorbalıkla baş etme yöntemleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada desen olarak meta-sentez modeli seçilmiştir. Meta-sentez, Bondas ve Hall’a (2007) göre konuyla ilişkili önceden yapılan çalışmaları birleştirip sentezlemeye yarayan bir modeldir. Walsh ve Downe (2005) göre meta-sentezin belirli aşamaları vardır. Bu aşamalar: çalışmanın çerçevesinin belirlenmesi ve problemin tanımlanması, çalışmanın kapsamına giren

araştırmaların bulunması, dahil olacak araştırmaya karar verilmesi, araştırmaların çalışmaya uygunluğunun değerlendirilmesi, araştırmaların isimlendirilmesi, karşılaştırılması ve kıyaslanması, çalışma çerçevesinde kodlamanın yapılması ve oluşturulan temaların bütünleştirilmesi ve sentezlenmesidir.

Veri Toplama Süreci

Bu araştırma kapsamında Walsh ve Downe (2005) belirlediği ilk aşama olarak, araştırma problemi tanımlanmıştır. Bu adımdan sonra çalışma kapsamında anahtar kelimelerin belirlenip alanyazın taranması gerçekleştirilmiştir. Konuyla ilişkili Türkiye’de var olan çalışmalara ulaşmak için “siber zorbalık”, “sanal zorbalık”, “teknoloji zorbalığı”, “internet zorbalığı” anahtar kelimeleri kullanılarak TÜBİTAK, ULAKBİM, Ulusal Tez Merkezi ve Google Akademi veri tabanlarından arama yapılmıştır. Anahtar kelimeler kullanılarak 320 çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan bu çalışmalardan 39 tanesi araştırma sorusuyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ulaşılan çalışmalar, bu araştırmanın ölçütleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu ölçütler; Araştırmanın Türkiye’de ve 2010 ile 2021 arasında yapılmış olması, örneklemin ortaöğretim veya üniversiteden seçilmiş olması, çalışmanın tam metnine ulaşılması ve son olarak da çalışmanın nitel veya karma desen olmasıdır. Bu çerçevede kriterlere uyan 10 araştırma olduğu belirlenmiştir. Bondas ve Hall’a (2007) göre meta-sentez çalışmasının yeterli olabilmesi için en az 10 çalışma olması gerekmektedir. Ayrıca Polat ve Ay’a (2016) göre meta- sentez çalışmaları için ilgili araştırmalar nitel olmalı veya karma desen ise, bu araştırmaların nitel kısımları değerlendirmeye alınmalıdır. Bu çerçevede bu araştırmanın sorularına direkt katkı sunacağı düşünülen nitel ve karma desenli çalışmalar seçilmiştir. Araştırmalarla ilgili ayrıntılı bilgiler Tablo 3’te (Ek 1.) sunulmuştur. Araştırmanın bir sonraki adımına geçilmiş ve ulaşılan kaynaklar (N1, N2...) olarak isimlendirilmiştir. Bu aşamadan sonra verilerin analizi kısmına geçilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırma kapsamında toplanan veriler içerik analizi kullanılarak kodlanmış, tema ve alt temalara ayrılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e (2021) göre içerik analizin dört aşaması vardır. Bunlar verilerin kodlanması, tema ve alt temaların belirlenmesi, bulguların oluşturulması ve bulguların yorumlanmasıdır. Bu adımlar dikkate alınarak analizi yapılmış ve yapılan analizler uzman görüşüne sunulularak düzenlemeler yapılmıştır. Dokümanlar 20 gün sonra tekrardan gözden geçirilmiş ve yeniden uzman görüşüne sunulularak gerekli düzenlemeler tekrardan yapılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Meta-sentez araştırmalarında araştırmacılar istatistik ve sayısal değerlerden çok ilgili araştırmaların bulgularını betimleye ve bu bulgularla ilişkili alıntılara güvenir (Polat ve Ay, 2016).

Meta-sentez araştırmalarında geçerlilik ve güvenilirlik için araştırmanın amacı, önemi, sorularının belirlenmesi gerekmektedir. Bunun yanında çalışmaya dahil edilecek çalışmaların seçilme ölçütleri açık bir şekilde belirtilmeli ve seçilen araştırmalarla ilgili ayrıntılı bilgiler sunulmalıdır. Ayrıca birden çok araştırmacı kodlama sürecinde yer almalı ve aralarındaki kodlama tutarlılığı çalışmada sunulmalıdır. Bunlara ek olarak araştırma bulguları sunulurken alıntılara yer verilmelidir (Patton, 2014). Araştırma geçerlik ve güvenilirlik kapsamında belirlenen bu kriterlere uygun şekilde yürütülmüş ve ilgili bilgiler araştırmacılar tarafından sunulmuştur.

Verilerin içerik analizi sürecinde önce kodlar daha sonra bu kodlar çerçevesinde alt temalar ve temalar oluşturulmuştur. Bu süreç sonunda “Siber Zorbalık Türleri” ve “Siber Zorbalıkla Baş Etme Yöntemleri” olmak üzere iki tema belirlenmiştir. Bu temalar çerçevesinde alt temalar oluşturulmuştur. Ayrıca yapılan kodlama ilişkin uzman görüşü alınmıştır. Sonra çalışmanın raporlaştırma kısmına geçilmiş ve bulgular sunulurken katılımcılardan alıntılara yer verilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Bu araştırma çerçevesinde dahil edilen çalışmalar incelenmiş ve bunun sonucunda siber zorbalık türleri teması altında 9 alt tema oluşturulmuştur. Tema, alt temalarla ilgili bulgular Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1

Siber zorbalık türleri

Siber Zorbalık Türleri Temasına İlişkin Alt Temalar	İlgili Çalışmalar
Siber taciz	N2, N3, N5, N6, N7, N8, N9, N10
Sahte kimlik	N2, N3, N4, N5, N6, N7, N10
Hile	N2, N3, N4, N5, N6, N10
Trolleme	N3, N4, N6, N7, N10
Yayma	N3, N4, N5, N6, N10
Sanal takip	N3, N6, N7, N10
Karalama	N3, N4, N6, N10
Dışlama	N5
Sanal linç	N10

Tablo 1’de görüldüğü üzere siber zorbalık türleri arasında siber taciz, yayma, sanal takip, dışlama, hile, sahte kimlik, sanal linç, karalama ve trolleme yer almaktadır. Siber zorbalık türlerine ilişkin bazı ifadeler aşağıda yer almaktadır. Siber zorbalık türleri alt temasına ilişkin ifadeler aşağıda verilmiştir.

Kız arkadaşımın farkında olmadığı bir sırada uygunsuz fotoğrafını çektim. Belli bir süre sonra kendisinden bir talebim oldu, olumsuz cevap alınca bu fotoğrafı herkese yayarım diye tehdit ettim (N3).

Sahte hesaplar üzerinden benimle ilgili çok özel bir bilgi paylaşıldı (N3).

Onlarla ilgili yalan yanlış bilgiler yaydım, arkadaşları ile konuştum, dedikodularını yaptım, dalga geçtim (N3).

Konserde arkadaşlarımın fotoğraflarını çektim, resimlerin üzerinde oynadım, Facebook'ta yayınladım (N4).

İnternet ortamında toplu konuşmalarda, saça, tipe göre birbirimize lakap takarız. Mesela bir arkadaşım 'fitil kafalı' diyorum (N4).

Messenger da bir arkadaşımın gizli sorusunu biliyordum. Onu değiştirdim. O arkadaşım da Messenger'a giremedi (N4).

Fotoşopla arkadaşlarımın resmini değiştiriyorum. Daha sonra dalga geçici yorumlar yapıyorum (N4).

Chat ve online oyunların oynandığı odalardan atıldım, beni aralarına almadılar (N5).

Arkadaşım fotoğrafımı izinsiz bir şekilde paylaşmış iftira attılar ve bunu görüp benimle dalga geçenler oldu (N5).

Sevmediğim arkadaşlarımdan mesaj geliyor. Onların hoşuna gitmeyen bir şey yaptığımda beni tehdit ediyorlar (N5).

Telefon numaram paylaşılıp tanımadığım insanlardan uygunsuz içerikli aramalar ve mesajlar aldım (N5).

Bizim ilişkimizi öğrendikten sonra sahte hesaplardan beni rahatsız etmeye başladı. Bana attığı her mesaj için yeni bir hesap açıyordu. Attığı mesajlarda fiziksel görünüşümle kendince dalga geçiyordu (N7).

Instagram'dan farklı hesaplardan takip etmeye devam etti (N7).

Her şeyin sıradan olduğu bir gün Instagram'dan bir erkekten mesaj geldi 'yeni hesap mı açtın? Konuşmaya buradan mı devam edeceğiz?' mesaj atan kişiyi tanımiyordum ve daha önce de hiçbir konuşmuşluğumuz yoktu (N7).

Hesap tamamen benim şahsi resimlerimden oluşuyordu, vesikalık fotoğrafım bile post olarak atılmıştı. Oturduğum şehir, mesleğim, memleketim her şeyi biliyor ve bunları hesabında paylaşmıştı. Elinde üç yıl öncesine ait olan tesettüre girmeden önceki fotoğrafım bile vardı, hesabında bu resmimi de paylaşmış. Benim hakkımda her şeye hâkimdi çok gerçekçi bir profildi, kendi hesabımdan daha gerçekçi duruyordu (N7).

Gerçek hayatta cesaret edemedikleri ancak burada kendilerini saklayarak başkasına yapıyorlar (N10).

Bu araştırma çerçevesinde ele alınan çalışmaların incelenmesi sonucunda siber zorbalıkla baş etme yöntemleri temasıyla ilişkili 6 alt tema bulunmuştur. Ayrıca bu alt temalarla ilişkili alt temalarda bulunmuştur. Tema, alt temalar ilgili bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Siber zorbalıkla baş etme yöntemleri

Siber Zorbalıkla Baş Etmeye İlişkin Temalar ve Alt Temalar	İlgili Çalışmalar
Güvenli İnternet Temasına İlişkin Alt Temalar	
Güvenli internet paketleri kullanma	N1, N2, N3
Engelleme	N2, N3, N9
Profili gizli tutma	N2, N3, N9
Parolaları güncelleme ve paylaşmama	N2
Kötüye kullanımı bildirme	N9
Hukuki Yollar Temasına İlişkin Alt Temalar	

Yasal mercilere başvurma	N1, N2, N3, N5, N6, N7, N8, N9
Hak ve sorumlulukları bilme	N1, N6
Destek Kaynakları Temasına İlişkin Alt Temalar	
Aile desteği	N5, N6, N7
Akran desteği	N7, N9
Öğretmen desteği	N5, N9
Diğer kişilerin desteği	N8
Psikolojik destek	N8
Eğitim Temasına İlişkin Alt Temalar	
Öğrencilere ve ailelere eğitimler verme	N1, N3, N5, N6, N8
Medya derslerinin müfredata koyma	N3, N6
Okul aile işbirliği	N6
Bireysel Kaynaklar Temasına İlişkin Alt Temalar	
İletişimi sonlandırma	N2, N3, N8, N9
Teknolojiyi bilinçli kullanma	N3, N5, N7, N8
Sorunla yüzleşme	N7, N8, N9
Rahatsız olduğunu belirtme	N7, N8
Sakinliğini koruma	N7
Yapıcı Olmayan Yollar Temasına İlişkin Alt Temalar	
Görmezden gelme/ Engellememe	N2, N7, N8, N9
Yaşam alanını daraltma	N7, N8, N9
Karşı saldırıya geçme	N8, N9
Çözümün olmaması	N8

Tablo 2’de görüldüğü üzere siber zorbalık baş etme yöntemleri arasında güvenli internet, hukuki yollar, destek kaynakları, eğitim, bireysel kaynaklar ve yapıcı olmayan yollar teması yer almaktadır. Bunun yanında güvenli internet temasına ilişkin alt temalar güvenli internet paketleri kullanma, engelleme, profili gizli tutma, parolaları güncelleme ve paylaşmama, kötüye kullanımı bildirmediir. Hukuki yollar temasına ilişkin alt temalar yasal mercilere başvurma ve hak ve sorumlulukları bilmedir. Destek kaynakları temasına ilişkin alt temalar aile desteği, akran desteği, öğretmen desteği, diğer kişilerin desteği ve psikolojik destektir. Eğitim alt temasına ilişkin alt temalar öğrencilere ve ailelere eğitimler verme, medya derslerinin müfredata koyma ve okul aile işbirliği yapmadır. Bireysel kaynaklar temasına ilişkin alt temalar iletişimi sonlandırma, teknolojiyi bilinçli kullanma, sorunla yüzleşme, rahatsız olduğunu belirtme ve sakinliğini korumadır. Yapıcı olmayan yollar teması temasına ilişkin alt temalar görmezden gelme/ engellememe, yaşam alanını daraltma, karşı saldırıya geçme ve çözümün olmamasıdır. Bu temalara ilişkin bazı ifadeler aşağıda yer almaktadır.

Siber zorbalıkla baş etme yöntemlerinden güvenli internet temasına ilişkin ifadeler aşağıda verilmiştir.

Engellenebilir numara (N1).

İnternet üzerinden olduğu zaman güvenli internet paketlerinden yararlanılabilir (N1).

Hesapların herkese açılmamalı (N3).

Olumsuz davranışta bulunan kişilerin engellenmeli (N3).

Çocuklarının internet kullanımını denetlemeli hatta interneti engelleyen şifreler kullanmalıdırlar (N5).

Belirli sayfalara erişimin kısıtlanması gerekir (N6).

Hesapları engelledim (N7).

Anında o kişiyi siliyorum (N8).

Şifremi değiştiririm (N8).

Siber zorbalıkla baş etme yöntemlerinden hukuki yollar temasına ilişkin ifadeler aşağıda verilmiştir.

Mesela telefon üzerinden rahatsız edildiği zaman polise gidilebilir (N1).

En başta insanların haklarını bilmeliler ne önlemler alabileceklerini bilmeleri lazım (N1).

Olumsuz davranışta bulunan kişilerin şikâyet edilmeli (N3).

Öğrencilerin tamamı konuyla ilgili yasal mevzuatı bilmediklerini fakat siber zorba davranış sergileyenler için gerekli düzenlemeler ve yaptırımların olması gereklidir (N3).

Gerektiğinde ilgili yerlere şikâyetlerde bulunmalıdırlar (N5).

İnsanları kendilerini ve haklarını nasıl savunacakları konusunda bilgilendirmek gerekli (N6).

Öğrencilere siber zorbalığa karşı yapılacak hukuki yaptırımlardan bahsedilmesi iyi olabilir (N6).

Savcılığa gidip şikâyetçi olduk (N7).

Siber zorbalıkla baş etme yöntemlerinden destek kaynakları temasına ilişkin ifadeler aşağıda verilmiştir.

Ablamla paylaştım, arkadaşlarıma beni rahatsız eden kişilerin hesaplarını attım onların da engellemesini istedim. Babamla paylaşmadım ileri bir duruma giderse paylaşırım diye düşündüm (N7).

Psikoloğa götürmeli (N8).

Psikolojik destek verilmeli (N8).

Siber zorbalıkla baş etme yöntemlerinden eğitim temasına ilişkin ifadeler aşağıda verilmiştir.

Okullarda bilgi amaçlı seminerler verilebilir. Ailelerle de bu konuda eğitilmeliler (N1).

Çocukların eğitilmesi ve bilinçlendirilmeli, çeşitli eğitim ve seminerler verilmeli (N3).

Medya ile ilgili dersler konulmalı (N3).

Öğretmenler seminerler düzenleyip öğrencilere internet kullanımı ile ilgili bilgiler vermelidir. Öğretmenler bu konuda aktif olmalı ve öğrencileri aydınlatıp onları yönlendirmelidir (N5).

Seminerlerin fazlasıyla yararlı ve etkili olduğunu düşünüyorum (N6).

Okul yönetimi aile ile birlikte hareket ederek öğrencilerin sosyal medyaya ilgili erişimiyle ilgili kararlar alabilmelidir (N6).

Öğrencilere eğitim seminerleri düzenlemeli, aile eğitimler verilebilir (N8).

Siber zorbalıkla baş etme yöntemlerinden bireysel kaynaklar temasına ilişkin ifadeler aşağıda verilmiştir.

Bireyler bilgisayarı ve interneti kullanırken dikkatli olmalı, duyarlı olmalı (N5).

Bilgisayarda fazla zaman geçirmemek için başka aktivitelere yönelmeli ve olabildiğince bilinçli davranmalı (N5).

Asla korktuğunu karşı tarafa belli etmesin, korkmak yok! İstemediğini mutlaka belli etsin, arkanızda insanlar olduğunu mutlaka bilsin (N7).

Güçlü olmaları ve mücadele etmelerini önerebilirim. Hiç kimsenin kendini acındırarak üzerlerinde hâkimiyet kurmasına izin vermesinler (N7).

Rahatsız olduğumuzu karşı tarafa belli etmemiz. Sosyal medyayı doğru kullanırsak eğer bu tarz insanlara denk gelme oranımızın büyük ölçüde düşeceğine inanıyorum (N7).

Onlarla konuşurum. Onlara bunun doğru olmadığını söyledim (N8).

Açıkça rahatsız olduğumu söylerim (N8).

Her şeyden önce uyarmak daha önemlidir (N8).

Güvenli olmayan sitelere girilmemeli, internete bağımlı olunmamalı (N8).

Siber zorbalıkla baş etme yöntemlerinden yapıcı olmayan yollar temasına ilişkin ifadeler aşağıda verilmiştir.

Bir şey yapabileceğini düşünmüyorum. Yapmak isteyen zaten yapar (N5).

Whatsapp, Instagram, Twitter'daki resimlerimi kaldırdım. Uzun süre paylaşım yapmadım (N7).

Okulda aynı ortamda bulunmamak için derslere gitmedim (N7).

Aynısını yaparım (N8).

Görmezden gelirim, Aldırmam (N8).

En iyisi internete girmemek (N8).

Çözümü yok, durdurulamaz (N8).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de yapılan nitel ve karma desenli çalışmaların sentezlenmesi sonucunda siber zorbalık türlerinin 9 kategoride yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunlar siber taciz, yayma, sanal takip, dışlama, hile, sahte kimlik, sanal linç, karalama ve trollemedir. Alanyazında yapılan sınıflamalara bakıldığında Willard (2006) siber zorbalık türlerini yedi kategori olarak belirlemiştir. Bunlar; kızdırma, sanal takip, siber taciz, karalama, dışlama, yayma ve gerçeği gizlemedir. Bunun dışında da birçok sınıflama olduğu görülmektedir. Başka bir sınıflamada Fluck (2018) dört tür siber zorbalık belirlemiştir. Bunlar taciz, hile, dışlama ve karalamadır. Ayrıca Osuwan ve Songkram (2019) ise kızdırma, kişiliği gizleme, sosyal zorbalık, taciz ve hile olmak üzere beş tür siber zorbalık sınıflaması yapmışlardır. Bu sınıflamalar dışında siber zorbalığı geniş kapsamlı olarak sınıflayan çalışmalarda alanyazında yer aldığı görülmektedir. Bunlar arasında Husna ve Tentama (2020) siber zorbalık türlerini taciz, karalama, kızdırma, kişiliğini gizleme, gerçeği gizleme, anonim olmak, hile ve sanal takip olmak üzere 8 kategoride sınıflamışlardır. Başka geniş sınıflama ise Yang, Lin ve Chen (2014) tarafından yapılmıştır. Yapılan sınıflamada siber zorbalık türleri rahatsız etmek, karalama, kimliğini gizleme, dışlama, yayma, tehdit etme,

kızdırma, cinsel taciz ve hile olmak üzere 9 kategori olarak yer almıştır. Türkiye’de yapılan siber zorbalık türleri sınıflamasında ise Çetin, Yaman ve Peker (2011) siber sözlü zorbalık, siber sahtecilik ve kimliğini gizleme olarak sınıflamışlardır. Ayrıca Ayas ve Horzum (2012) sınıflamasında sanal taciz, sanal engelleme, zarar verme ve sanal ortamda söylenti çıkarma yer aldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalara bakıldığında bu çalışmanın sınıflamasıyla benzer sınıflamalar olduğu görülmektedir. Ancak bu çalışma siber zorbalık türlerinin geniş kapsamda sınıflamasından dolayı birçok sınıflamadan farklılaşmaktadır. Bu farklılığın yürütülen çalışmanın deseninden kaynaklandığı düşünülebilir. Çünkü meta-sentez çalışması birçok çalışmayı bütünleştirmeyi amaçladığından dolayı siber zorbalık ile ilgili pek çok çalışmaya ulaşılarak farklı bakış açılarını ortaya çıkarmasından kaynaklı olabilir. Bunun yanında siber zorbalığın farklı yönlerine dikkat çeken ve siber zorbalığı geniş olarak tanımlama ihtiyacından dolayı siber zorbalık türlerinin farklı ve kapsayıcı olarak sınıflamasını ortaya çıktığı söylenebilir. Son olarak sanal linç ve dışlanma yalnızca bir çalışmada yer almaktadır. Bu farklılığın araştırmaya katılan bireylerin sanal alemde dışlanmanın ve sanal alemde uğranılan lincin daha çok bir grup tarafından sergilendiği için siber zorbalığın bir türü olarak düşünmemelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Bu araştırmanın başka bir bulgusuna göre siber zorbalıkla baş etme yöntemleri güvenli internet, hukuki yollar, destek kaynakları, eğitim, bireysel kaynaklar ve yapıcı olmayan yollar olarak 6 kategori olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında siber zorbalıkla baş etme yöntemlerini ele alan çalışmalara bakıldığında eğitim temelli baş etme yollarının yer aldığı görülmektedir. Nitekim alan yazında siber zorbalığı azaltmaya yönelik birçok eğitsel temelli programlar geliştirildiği görülmektedir (Merrell vd., 2008; Pearce vd., 2011; Paul vd., 2012); Gradinger vd.,2015). Bu yöntem dışında bireylerin siber zorbalıkla baş etme yöntemi olarak yakın çevresinden destek alması da siber zorbalıkla baş etme yöntemi olarak başvurulduğu görülmektedir (Pearce vd. 2011; Aboujaoude vd., 2015; Cassidy ve Jackson, 2012). Ayrıca siber zorbalığa karşı hukuki yolların kullanılması da bir baş etme yöntemi olarak yer aldığı görülmektedir (Feinberg ve Robey, 2009; Şahin vd., 2010). Alanyazında bireylerin siber zorbalıkla baş etme yolları olarak kullandığı bu yöntemlerin yanı sıra güvenli internet baş etme yöntemini (Juvoven ve Gross, 2008; Kozan ve Bulut-Özek, 2019) ve bireysel kaynaklarını (Feinberg ve Robey, 2009; Parris, 2014) da yer aldığı görülmektedir. Olumlu olarak değerlendirilebilecek bu yöntemlerin aksine engellememe, önemsememe, karşı saldırıya geçme gibi bireylerin kullandığı yararlı olmayan baş etme yöntemleri de olduğu görülmektedir (Wachs vd., 2012; Aydın ve Seferoğlu, 2020). Alanyazın ele alındığında bu çalışmanın sonuçlarıyla paralel baş etme yöntemleri yer aldığı görülmektedir. Bu çalışma siber zorbalıkla baş etme yöntemlerini geniş kapsamda sınıflamasından dolayı birçok sınıflamadan farklılaşmaktadır. Çünkü bu çalışmanın deseni birçok çalışmayı sentezlemeyi amaçladığından dolayı farklı baş etme yöntemlerini bütünleştirebilmektedir.

Siber zorbalığın türlerini tanımlama ve siber zorbalıkla baş etme yöntemlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma sonuçları çerçevesinde siber zorbalık türlerini ve siber zorbalıkla baş etme yöntemlerinin ölçmeye yönelik ölçek geliştirilebilir. Ayrıca araştırmacılar siber zorbalık türlerini sınıflayan bu çalışmanın dışında başka siber zorbalık türlerini belirlemeye yönelik araştırmalar yaparak teorik çerçeveye katkı sunabilir. Bunun yanında alanda çalışan uzmanlar siber zorbalıkla baş etmeye yönelik bu çalışmanın bulgularını dikkate alarak müdahale programları oluşturabilir. Bunlara ek olarak, bu çalışma sadece öğrencilerin görüşlerini meta-sentez yoluyla ele almıştır. Eğitim kademesi dışında olan gençler veya yetişkinlerin uğradıkları siber zorbalığın ortaya konulması araştırmacılara önerilebilir. Son olarak bu çalışma siber zorbalığın türleri ve baş etme yöntemlerini sentezleme ile sınırlandırılmıştır. Bu sebeple siber zorbalığın diğer bileşenlerini kapsayan bir meta-sentez çalışmasının alanyazına katkı sağlayacağı düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- Aboujaoude, E., Savage, M. W., Starcevic, V., & Salame, W. O. (2015). Cyberbullying: Review of an Old Problem Gone Viral. *The Journal of Adolescent Health, 57*(1), 10–18. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2015.04.011>
- *Aydın, F., & Seferoğlu, S. S. (2020). Üniversite öğrencilerinin sanal zorbalıkla baş etme stratejileri üzerine bir inceleme. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21* (2), 579-594
- *Alyakut, Ö. (2017). Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık hakkında görüşleri. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 349-363*. <https://doi.org/10.21733/ibad.370198>
- Ayas, T., & Horzum, M. B. (2012). On being cyber bully and victim among primary school students. *Elementary Education Online, 11*(2), 369-380.
- Bondas, T., & Hall, E. O. (2007). A decade of metasynthesis research in health sciences: A meta-method study. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being, 2*(2), 101-113. <https://doi.org/10.1080/17482620701251684>
- Cassidy, W., Brown, K., & Jackson, M. (2012). 'Under the radar': Educators and cyberbullying in schools. *School Psychology International, 33*(5), 520-532. <https://doi.org/10.1177/0143034312445245>
- Chadwick, S. (2014). *Impacts of cyberbullying, building social and emotional resilience in schools*. Springer Science & Business Media.
- Çetin, B., Yaman, E., & Peker, A. (2011). Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability. *Computers & Education, 57*(4), 2261-2271. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2011.06.014>
- *Dinç, E. S. (2020). Sosyal medya ortamlarında siber zorbalık: lise öğrencilerinin siber zorbalık deneyimlerinin incelenmesi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi, 4*(1), 24-39
- Feinberg, T., & Robey, N. (2009). Cyberbullying: Intervention and prevention strategies. *National Association of School Psychologists, 38*(4), 22-24.
- Fluck, J. (2018). Investigating the comparability of two multi-item-scales for cyber bullying measurement. *International Journal of Environmental Research And Public Health, 15*(11), 2356. <https://doi.org/10.3390/ijerph15112356>
- Gradinger, P., Yanagida, T., Strohmeier, D., & Spiel, C. (2015). Prevention of cyberbullying and cyber victimization: Evaluation of the ViSC Social Competence Program. *Journal of School Violence, 14*(1), 87–110. <https://doi.org/10.1080/15388220.2014.963231>
- Hazelwood, S. D., & Koon-Magnin, S. (2013). Cyber stalking and cyber harassment legislation in the United States: A qualitative analysis. *International Journal of Cyber Criminology, 7*(2), 155-168.
- Husna, M., & Tentama, F. (2020). Validity and Reliability Analysis of the Cyberbullying Scale. *American Academic Scientific Research Journal for Engineering, Technology, and Sciences, 71*(1), 20-33.
- *İşçitürk, G.B., & Turan, E. Z. (2015). Öğretmen adaylarının siber zorbalığa ilişkin görüşleri. *Researcher: Social Science Studies, 3* (1), 60-68.
- Juvoven, J., & Gross, E. F. (2008). Bullying experiences in cyberspace. *The Journal of School Health, 78* (9), 496–505. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2008.00335.x>
- *Karabatak, S., Namli, A., & Karabatak, M. (2018). *Perceptions of high school students regarding cyberbullying and precautions on coping with cyberbullying*. 6th International Symposium on Digital Forensic and Security (ISDFS). 1-6

- *Kozan, M., & Özek, M. B. (2019). Böte bölümü öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının incelenmesi. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 107-120. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.538657>
- Li, Q. (2008). A cross-cultural comparison of adolescents' experience related to cyberbullying. *Educational Research*, 50 (3), 223-234. <https://doi.org/10.1080/00131880802309333>
- Liu, Q. (2007). Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australian Journal of Educational Technology*, 3(4), 435- 454.
- Merrell, K.W., Gueldner, B. A., Ross, S.W., & Isava, D. M. (2008). How effective are school bullying intervention programs? A meta-analysis of intervention research. *School Psychology Quarterly*, 23(1), 26 – 42. <https://doi.org/10.1037/1045-3830.23.1.26>
- Miles, M., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage.
- Osuwan, H., & Songkram, N. (2019). A confirmatory factor analysis of cyberbullying behaviors among lower secondary school students in Thailand. *Human Behavior, Development and Society*, 20(4), 92-101.
- Parris, L., Varjas, K., Meyers, J., & Cutts, H. (2012). High school students' perceptions of coping with cyberbullying. *Youth & Society*, 44(2), 284-306. <https://doi.org/10.1177/0044118X11398881>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. USA: Sage.
- Pearce, N., Cross, D., Monks, H., Stacey, W., & Sarah, F.(2011). Current evidence of best practice in whole-school bullying intervention and its potential to inform cyberbullying interventions. *Australian Journal of Guidance and Counselling* 21 (1), 1-21. <https://doi.org/10.1375/ajgc.21.1.1>
- Polat, S. ve Ay, O. (2016). Meta-sentez: Kavramsal bir çözümleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 52-64.
- Paul, S., Smith, P. K., & Blumberg, H. (2012). Revisiting cyberbullying in schools using the quality circle approach. *School Psychology International*, 33(5), 492-504. <https://doi.org/10.1177/0143034312445243>
- Rafferty, R., & Vander Ven, T. (2014). I hate everything about you: A qualitative examination of cyberbullying and on-line aggression in a college sample. *Deviant Behavior*, 35(5), 364-377. <https://doi.org/10.1080/01639625.2013.849171>
- Reyns, B. W., Henson, B., & Fisher, B. S. (2012). Stalking in the twilight zone: Extent of cyberstalking victimization and offending among college students. *Deviant Behavior*, 33, 1-25. <https://doi.org/10.1080/01639625.2010.538364>
- Seto, K. W. (2002). How should legislation deal with children as victims and perpetrators of cyberstalking? *Cardozo Women's Law Journal*, 9, 67-72.
- Slonje, R., Smith, P. K., & Frisé, A. (2013). The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in Human Behavior*, 29(1), 26-32. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.05.024>
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 376-385. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x>
- *Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö., & ER, S. H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 257-270.
- Wachs, S., Wolf, K. D., & Pan, C. C. (2012). Cybergrooming: risk factors, coping strategies and associations with cyberbullying. *Psicothema*, 24(4), 628-633.

- Walsh, D., & Downe, S. (2005). Meta-synthesis method for qualitative research: A literature review. *Journal of Advanced Nursing*, 50 (2), 204-211. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2005.03380.x>
- Willard, N. E. (2006). *Cyberbullying and cyberthreats*. Eugene, OR: Center for Safe and Responsible Internet Use.
- *Yaman, E. & Peker, A. (2012). The perceptions of adolescents about cyberbullying and cybervictimization. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 11 (3), 819-833.
- Yang, S. C., Lin, C. Y., & Chen, A. S. (2014). A study of Taiwanese teens' traditional and cyberbullying behaviors. *Journal of Educational Computing Research*, 50(4), 525-552. <https://doi.org/10.2190/ec.50.4.e>
- Ybarra, M. L., & Mitchell, J. K. (2004). Online aggressor/targets, aggressors and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 1308-1316. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00328.x>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- *Yıldız, B., & Demir, F. (2021). Siber zorbalık üzerine nitel bir araştırma. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 1(1), 63-820.
- Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277-287. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2009.11.014>
- Tudkuea, T., & Laeheem, K. (2014). Development of indicators of cyberbullying among youths in Songkhla province. *Asian Social Science*, 10(4), 74-80. <https://doi.org/10.5539/ass.v10n14p74>
- * Türkileri-İnselöz, N. (2012). *Ergenlerde sanal zorbalık: nedenlerine ilişkin algılar, duygular tepkiler ve baş etme yöntemleri ile zorbalık statüleri arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2011). Effectiveness of school-based programs to reduce bullying: A systematic and meta-analytic review. *Journal of Experimental Criminology*, 7(1), 27-56. <https://doi.org/10.1007/s11292-010-9109-1>

EXTENDED ABSTRACT**Introduction**

When the literature on cyberbullying is examined, it is seen that there are many different definitions. Ybarra and Mitchell (2004) defined cyberbullying as aggressive behaviors that are intentionally carried out to individuals in the virtual world. Li (2008), on the other hand, defined cyberbullying as the aggression carried out by individuals using smart phones, internet networks and other communication networks. Besides, Smith et al. (2008) defined cyberbullying as the deliberate, repetitive and hostile behavior of individuals or groups towards other people or groups through technological tools. When the definitions are examined, it is seen that the use of virtual communication ways is a common category. As a matter of fact, this situation, which distinguishes cyberbullying from other types of bullying, has led to the need for a different classification of cyberbullying (Slonje et al., 2013). The most well-known among these classifications is Willard's (2006) classification. In this classification, the researcher determined the types of cyberbullying as seven categories. These; flaming, cyberstalking, cyber harassment, denigration, exclusion, outing and masquerade.

As a result, it is thought that this study will contribute to the theoretical framework on the subject by integrating and synthesizing the types of cyberbullying and ways of coping. At the same time, it can be said that this meta-synthesis study will contribute to the creation of coping programs to reduce cyberbullying. In addition, it can be said that this study will be beneficial for experts working in the field, both in terms of classifying the types of cyberbullying and because it includes many coping methods related to cyberbullying. Finally, it can be stated that it will support researchers in creating new studies on cyberbullying. In the context of this research importance, this study aims to examine the types of cyberbullying and the ways of coping with cyberbullying.

Method

In this study, the meta-synthesis model was chosen as the design. According to Bondas and Hall (2007), meta-synthesis is a model for combining and synthesizing previous studies on the subject.

Results

As a result of the analysis, themes and sub-themes related to cyberbullying types and methods of coping with cyberbullying were reached. Their themes related to the types of cyberbullying are cyber harassment, dissemination, cyberstalking, exclusion, cheating, false identity, cyberlynching, defamation and trolling. Themes for coping with cyberbullying include safe internet, legal ways, support resources, education, individual resources, and unhealthy

strategies. The obtained results were discussed within the framework of the literature and suggestions were made.

Discussion & Conclusion

As a result of synthesizing the qualitative and mixed studies conducted in Turkey, it was concluded that the types of cyberbullying are in 9 categories. These are cyber harassment, dissemination, cyberstalking, exclusion, cheating, false identity, cyberlynching, defamation and trolling. Looking at the classifications made in the literature, Willard (2006) determined the types of cyberbullying as seven categories. These; flaming, cyberstalking, harassment, denigration, exclusion, outing and masquerade. Apart from this, it is seen that there are many classifications. In another classification, Fluck (2018) identified four types of cyberbullying. These are harassment, cheating, exclusion and defamation. When the studies are examined, it is seen that there are similar classifications with the classification of this study. However, this study differs from many classifications due to the wide classification of cyberbullying types. It can be thought that this difference is due to the design of the study carried out. Because the meta-synthesis study aims to integrate many studies, it can be said that it includes many types of cyberbullying. Finally, it can be said that the classification of cyberbullying types as different and inclusive has emerged due to the need to draw attention to different aspects of cyberbullying and to define cyberbullying broadly.

Ek 1

Tablo 3

Araştırma kapsamında incelenen çalışmalara ait bilgiler

No	N	Araştırmacılar	Tarih Türü Deseni	Eğitim Kademesi	İçerik	Veri Toplama Yöntemi	Veri Analiz Yöntemi	Kategoriler
N1	12	Gökçe Becit İŞÇİTÜK, Emine Zehra TURAN	2015 Makale Nitel	Üniversite	Üniversite öğrencilerini n siber zorbalığa ilişkin görüşleri	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi	Siber zorbalıkla baş etmeye yönelik görüşler.
N2	20	Mehmet BOZAN, Müzeyyen Bulut ÖZERK	2019 Makale Karma	Üniversite	Üniversite öğrencilerini n siber zorbalığa ilişkin görüşleri	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi	Siber zorbalığının türlerine ilişkin görüşleri SZ baş etmeye yönelik görüşler
N3	10	Ömür ALYAKUT	2017 Makale Nitel	Üniversite	Üniversite öğrencilerini n siber zorbalığa ilişkin görüşleri	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi	Siber zorbalığının türlerine ilişkin görüşleri Siber zorbalıkla baş etmeye yönelik görüşler
N4	14	Erkan YAMAN, Adem PEKER	2012 Makale Nitel	Lise	Ergenlerin Siber zorbalığa ilişkin algıları	Yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi	Siber zorbalığının türlerine ilişkin görüşleri,
N5	12	Mustafa ŞAHİN, Serkan Volkan SARI, Ömer ÖZER, Serhan Hatip ER	2010 Makale Nitel	Lise	Lise öğrencilerini n siber zorbalığa ilişkin görüşleri	Yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi	Siber zorbalığının türlerine ilişkin görüşleri Siber zorbalıkla baş etmeye yönelik görüşler
N6	11	Elzem Seren DİNÇ	2020 Makale Nitel	Lise	Lise öğrencilerini n siber zorbalık deneyimlerinin incelenmesi	Yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi	Siber zorbalığının türlerine ilişkin görüşleri, Siber zorbalıkla baş etmeye yönelik görüşler
N7	6	Betül YILDIZAÇ Ferhat DEMİR	2021 Makale Nitel	Üniversite	Siber zorbalığa ilişkin görüşler	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi	Siber zorbalığının türleri Siber zorbalıkla baş etmeye yönelik görüşler
N8	80	Nilgün TÜRKİLERİ	2021 Tez Karma	Lise	Ergenlerin siber zorbalığa ilişkin görüşler	Açık uçlu sorular	İçerik analizi	Siber zorbalıkla baş etmeye yönelik görüşler
N9	11 2	Furkan AYDIN Süleyman Sadi SEFEROĞLU	2020 Makale Nitel	Üniversite	Üniversite öğrencilerini n siber zorbalıkla baş etme stratejileri	Örnek olay formu	İçerik analizi	Siber zorbalıkla baş etmeye yönelik görüşler
N10	67	Songül KARABATAK Aysel NAMLI Murat KARABATAK	2018 Bildiri Nitel	Lise	Lise öğrencilerini n siber zorbalığa ilişkin algıları	Yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi	Siber zorbalığının türlerine ilişkin görüşleri